

MÜCBİR SEBEPLER “HAKLARIN KULLANIM” SÜRESİNİ DE ETKİLER Mİ?

Vergi Usul Kanunu'nun 13'üncü maddesinde;

“1. Vergi ödevlerinden herhangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk;

2. Vergi ödevlerinin yerine getirilmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler;

3. Kişinin iradesi dışında vukua gelen mecburi gaybubetler;

4. Sahibinin iradesi dışındaki sebepler dolayısıyla defter ve vesikalarının elinden çıkmış bulunması gibi hallerdir.”

olarak tanımlanan mücbir sebeplerde, yukarıda belirtilen unsurların herhangi birinin bulunması halinde, yine aynı Kanun'un 15'inci maddesi hükmüne göre, bu sebep ortadan kalkıncaya kadar süreler işlememekte ve tarh zamanaşımı, işlemeyen süreler kadar uzamaktadır. Bu şekilde, mücbir sebepler mükelleflerin vergisel ödevlerine ilişkin süreleri (beyanname verme, ödeme, defter belge ibrazı süreleri vb.) durdurmakta ve 373'üncü madde hükmüne göre de mücbir sebeplerden herhangi birinin vukua geldiği malum ise veya tevsik ve ispat olunursa vergi cezası kesilmemektedir.

VUK'un bu konudaki düzenlemeleri vergisel ödevleri kapsasa da bize göre, mücbir sebeplerin varlığının, yine bu Kanun'da düzenlenen vergisel hakların kullanma sürelerini de etkilemesi gerekir; ancak, yasal düzenlemeler ve idari uygulamalar dikkate alındığında bu durumun epeyce karışık ve net olmadığı söylenebilir.

Belirtilen konuyu, İdari Haklar (Vergi İdaresi ile olan süreçler) ve Yargısal Haklar (Mahkeme süreçleri) olarak ikiye

ayırarak incelemek gerekir:

1) İdari Süreçlere İlişkin Haklar

Vergi Usul Kanunu'nun 15'inci maddesinde, mücbir sebep halinin "*bu Kanunda yazılı süreleri*" durduracağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, bize göre, VUK'da düzenlenen idari hakların kullanım süreleri de aynen vergisel ödevlerde olduğu gibi, mücbir sebep süresince işlemmez (durur). Bu çerçevede;

VUK'un 371'inci maddesinde düzenlenen "*Pişmanlık ve Islah*" hükümlerinden yararlanmak için gereken ödeme süresi (15 gün), mücbir sebep süresince durur ve mücbir sebep ortadan kalktıktan sonra kalan süre işlemeye devam eder. Zira, pişmanlık başvurusuyla oluşan ödeme süresi mükellef yönünden aslında bir vergi ödevine dönüşmüştür.

Aynı şekilde, tarhiyat öncesi ve tarhiyat sonrası uzlaşmalara başvuru süresinin de VUK hükümlerinde düzenlenmiş olması nedeniyle, mücbir sebeplerin varlığı halinde durması ve işlememesi gerekir. Ancak, vergi idaresi tarafından mücbir sebeplerin varlığı halinde, uzlaşma başvuru süresinin uzamayacağı kabul edilse de belirlenen uzlaşma tarihinde mücbir sebep halinin varlığının ispatı durumunda, yeniden uzlaşma tarihi verilmektedir.

Bize göre, VUK'un 376'ncı maddesinde yer alan vergi cezalarında indirim talep etmek için gereken başvuru ve ödeme sürelerinin de mücbir sebep halinden etkilenmesi ve sürelerin uzaması gerekir.

2) Yargısal Haklar / Dava Açma Süresi

Vergi davası açma süresi Vergi Usul Kanunu'nda değil, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda (İYUK) düzenlenmiştir ve İYUK'un 7'nci maddesine göre, bu süre, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştay'da ve idare mahkemelerinde altmış; vergi mahkemelerinde otuz gündür. (Aynı Kanun'un 45 ve 46'ncı maddesi hükümlerine göre, vergi mahkemesi kararlarına

karşı istinaf başvuru süresi ve istinaf kararlarına karşı temyiz süresi otuz gündür.)

VUK'un 15'inci maddesinde, mücbir sebepler "*Bu kanunda (VUK) yazılı süreleri durdurur*" hükmü yer aldığı için, mücbir sebepler İYUK'da düzenlenen dava açma sürelerini etkilemez.

Diğer yandan, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 95 ila 101'nci maddelerinde yer alan "*eski hale getirme*" düzenlemesi, (hukuk literatüründe *Hali Sabıka İrca*), elde olmayan sebeplerle" (ağır hastalık, doğal afet vb.) kesin bir süreyi kaçıran tarafın, bu engelin kalkmasından itibaren **iki hafta** içinde eski hale getirme talebinde bulunabilmesine olanak sağlasa da; İYUK'un 31'inci maddesinde HMK'ya belli konularda atıf yapılmış (örneğin; hakim reddi, bilirkişi, keşif vb.) ve bu konularda HMK hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmış, ancak bu maddede HMK'nın 95'inci maddesine atıfta bulunulmadığı için, vergi davalarında "*eski hale getirme*" uygulanmayacaktır. Özetle, Kanun koyucu bilinçli olarak, bu yolu idari yargıda ve dolayısıyla vergi davalarında kapatmıştır.

Bu katı kural, "*Mahkemeye Erişim Hakkı*"nı ihlal ettiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) taşınmıştır. AYM, bazı kararlarında, çok ağır ve imkânsızlık içeren durumlarda (örneğin kişinin bilincinin kapalı olduğu, tek başına hareket edemediği durumlar) sürenin kaçırılmasının hak ihlali olduğuna karar verebilmektedir. Ancak bu yargısal süreç kendiliğinden ve doğrudan gelişen bir süreç değildir; önce vergi davası süre nedeniyle reddedilmeli, sonra istinaf/temyiz reddedilmeli, en sonunda AYM'ye bireysel başvuru yapılmalıdır.

Özetle, bireysel veya genel mücbir sebepler nedeniyle beyanname verme ve ödeme süreleri durur ve uzar; ancak tebliğ edilen bir vergi tarhiyatına ve cezasına karşı dava açma süresi (mücbir sebep devam etse bile) işlemeye devam eder. Ancak, deprem, sel gibi genel hayata müessir afetlerde, genellikle çıkarılan özel Kararnameler veya Geçici Kanun

Maddeleri ile “*yargısal sürelerin de durduğu*” haller ayrıca düzenlenebilmektedir. (Örneğin: 6 Şubat Depremleri sonrası OHAL kararnameleri ile dava açma süreleri durdurulmuştu.) Ancak bu durum özel bir yasal düzenleme gerektirdiğinden kendiliğinden oluşmaz.

3) Vergi Afları ve Yapılandırma Kanunları

Vergi afları veya yapılandırmalar (örneğin, kamuya olan vergi, SGK primi, idari para cezaları gibi çeşitli borçların yeniden yapılandırılmasını, matrah ve vergi artırımını imkânı tanınmasını ve işletme kayıtlarının fiili duruma uygun hale getirilmesini amaçlayan 7440 sayılı Kanun[1]), VUK’tan bağımsız “*Özel Kanun*” statüsündeki düzenlemelerdir. Belirtilen kanunların metinlerinde, mücbir sebep halinin süreleri etkileyip etkilemeyeceği açıkça yazmadığı sürece, genel olsa ve ispat edilse dahi mücbir sebepler bu kanunların sağladığı haklardan yararlanma sürelerini etkilemez.

Özetle, matrah artırımını ve yapılandırma içeren kanunlarda, “*mücbir sebep hali ilan edilen yerlerdeki mükellefler veya mücbir sebep yaşayan mükellefler için başvuru ve taksit ödeme sürelerinin uzayacağına*” dair özel hükümler yoksa, mücbir sebepler bu düzenlemelerdeki başvuru sürelerini uzatmaz.

---

[1] 12.03.2023 tarihli ve 32130 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.